

- V. Rožić, 1097., Bifurkacija školskih gramatika uopće, a napose bifurkacija gramatika hrvatskoga jezika., Nastavni vjesnik. XV., sv. 8. str. 601.–608., Zagreb
- M. Samardžija, 1993., Hrvatski jezik u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, Zagreb
- Lj. Šarić, 1996., Gramatika Josipa Florschütza: Maretićevo vrijeme i vrijeme ciljanih preradbi, Radovi zavoda za slavensku filologiju, sv. 30–31, str. 101.–108., Zagreb
- A. Veber, 1876., Slovnica hrvatska, Zagreb

Sažetak

Sanda Ham, Pedagoški fakultet, Osijek
UDK 811.163.42-26(091), znanstveni članak,
primljen 18. kolovoza 2003., prihvaćen za tisak 15. rujna 2003.

Florschütz's Grammars

If we compare Florschütz's grammar with grammars written before Maretić, or by Maretić, or those written according to contemporary norm, we come to two conclusions. The grammars are not to a great extent written in Vuk's tradition, and are not removed from the Croatian tradition as it might seem at first glance. These grammars were not adapted only on a formal level so that they may seemingly reflect an illusion of pertaining to a national language policy and they were not adapted so that one could claim that they belonged to the forerunners of Croatian grammars.

NEDOSTATCI NOVOGA KAZNENOPRAVNOGA NAZIVLJA

Josip Miletić

 osamostaljenjem Republike Hrvatske i napuštanjem socijalističkoga društvenog uređenja stvoreni su uvjeti za usklađivanje hrvatskog zakonodavstva sa zakonodavstvima zemalja koje imaju dugu demokratsku tradiciju.

No, ne manje važno, s tim promjenama otvorila se mogućnost i za jezičnu reformu hrvatskih zakona, pa je u sklopu juridičke reforme ujedno provedena i jezična reforma.

Najviše terminoloških promjena uočeno je u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu, to jest u hrvatskim kaznenim zakonima.

Promjena nazivlja provedena je zbog toga što je hrvatsko kaznenopravno nazivlje u razdoblju prije osamostaljenja Republike Hrvatske, nazovimo ga uvjetno "jugoslavenskim", bilo preplavljeno srpskim pravnim nazivima.

Poznato je da je kaznenopravno nazivlje u Kraljevini Jugoslaviji bilo u sadržajnom i terminološkom smislu unificirano. Izvršeno je svojevrsno nasilje nad

hrvatskim kaznenopravnim nazivljem. Ono je sustavno potiskivano i zamjenjivano srpskim pravnim nazivljem i brojnim internacionalizmima za koje je u hrvatskoj pravnoj tradiciji postojala hrvatska istovrijednica.

Slična jezična politika provedena je i u socijalističkoj Jugoslaviji.

Uspostavom socijalističkog društvenog sustava zakoni se djelomično sadržajno mijenjaju prilagođavajući se vladajućoj ideologiji i svjetonazoru. Preuzima se nazivlje iz vremena monarhističke Jugoslavije. Određeni se nazivi gube jer nisu bili potrebni u takvim društvenim prilikama. Neki novi nazivi, mahom ideologizmi, stvarani su uglavnom suprotno hrvatskoj jezičnoj i terminološkoj tradiciji.

Novi hrvatski kazneni zakoni stupili su na snagu 1. siječnja 1998. godine. Posrijedi su četiri zakona: *Kazneni zakon*, *Zakon o kaznenom postupku*, *Zakon o sudovima za mladež* i *Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama*.

Terminološkom reformom hrvatskoga kaznenog zakonodavstva promijenjeno je nekoliko stotina kaznenopravnih naziva. Promjene su nazivlja opravdane i s jezičnoga i terminološkoga gledišta, jer je u većini slučajeva dobiven bolji naziv, točniji, precizniji, pravilniji, sustavniji, strani je naziv zamijenjen domaćim, hrvatskim. Ali u nekoliko slučajeva mogla bi se naći i bolja rješenja.

Te ću primjere prokomentirati u ovome radu.

Iako se u novim hrvatskim kaznenim zakonima redovito rabi pridjev *dopušten*, u *Kaznenom zakonu*¹ u desetak naziva kaznenih djela nalazimo složenicu *nedozvoljen*.

Tako imamo definirana kaznena djela: “*nedozvoljena proizvodnja*” (296. čl.), “*nedozvoljena trgovina*” (297. čl.), “omogućavanje sklapanja *nedozvoljenog braka*” (207. čl.), “*nedozvoljeno* presađivanje dijelova ljudskog tijela” (242. čl.), “*nedozvoljena* uporaba osobnih podataka” (133. čl.), “*nedozvoljena* sredstva borbe” (163. čl.), “*nedozvoljena* trgovina zlatom” (290. čl.), “*nedozvoljeno* držanje oružja i eksplozivnih tvari” (335. čl.), “*nedozvoljeno* obavljanje istraživačkih radova i prisvajanje kulturnog dobra” (326. čl.), “oštećenje, uništenje i *nedozvoljeni* izvoz kulturnog ili prirodnog dobra” (325. čl.), “*nedozvoljena* uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača” (230. čl.).

Hrvatska jezična norma i jezični savjetnici daju prednost hrvatskom pridjevu *nedopušten*. Pogledamo li kakvo je stanje bilo u hrvatskoj kaznenopravnoj tradiciji, vidjet ćemo da u hrvatskim kaznenim zakonima prije 1929. godine imamo nazive kaznenih djela sa složenicom *nedopušten*.

U *Krivičnom zakoniku za kraljevini Jugoslaviju*² iz 1929. godine i u kaznenim zakonima iz socijalističkog razdoblja također nalazimo nazive kaznenih djela “*nedopuštena* trgovina”, “*nedopušteni* brak” i slično.

1 Kazneni zakon, NN, god. 53, br. 110, Zagreb, 1997.

2 Krivični zakonik za kraljevinu Jugoslaviju, Službene novine, god. 11, br. 33-XVI, Beograd, 1929.

Pridjev *nedozvoljen* u navedenim svezama treba zamijeniti pridjevom *nedopušten* i tako usustaviti uporabu para pridjeva: *dopušten* – *nedopušten*.

Članak 150. novog *Kaznenog zakona* odnosi se na kazneno djelo *podrivanje vojne i obrambene moći države*.

Srbizam *podrivanje* nepotrebno je zamijenio hrvatski naziv *potkopavanje*, koji je rabljen i u zakonodavstvu iz jugoslavenskog vremena. To bi trebalo ispraviti, pa bi naziv tog kaznenog djela trebao glasiti *potkopavanje vojne i obrambene moći države*.

Nazivi *lišenje slobode*, *lišiti slobode*, *lišen slobode*, *osoba lišena slobode* u novom sustavu naziva zamijenjeni su nazivima *uhićenje*, *uhitiiti*, *uhićen*, *uhićenik*. Ta je promjena dosljedno provedena osim u 170. članku *Zakona o kaznenom postupku*, gdje nalazimo sljedeću definiciju uhićenika: “*Uhićenik* je osoba prema kojoj je primijenjena bilo koja mjera ili radnja koja dovodi do lišenja slobode te osobe.”³

U istoj definiciji nalazi se jedan naziv iz novog i jedan naziv iz starog sustava naziva, što je nesustavno. Trebalo bi uskladiti uporabu naziva tako da umjesto sintaktičke sveze *lišenja slobode* bude imenica *uhićenje* u odgovarajućem padežu, dakle *uhićenja*. Ako bi se pak željelo izbjeći imenicu *uhićenje*, mogla bi stajati sintaktička sveza *oduzimanja slobode*.

U 5. stavku 150. članka *Kaznenog zakona* piše: “Kazna maloljetničkog zatvora je po svrsi, sadržaju, trajanju i načinu izvršenja posebna kazna oduzimanja slobode.”⁴

Dakle, točno je definirano da je riječ o *kazni oduzimanja slobode*. Ali usprkos tomu u *Zakonu o sudovima za mladež*⁵ rabi se stari naziv *kazna lišenja slobode*. U 23. članku tog zakona sljedeća je definicija *maloljetničkog zatvora*: “Maloljetnički zatvor je kazna lišenja slobode s posebnostima u odnosu na uvjete izricanja, trajanje, svrhu i sadržaj sankcija.”⁶

To treba uskladiti i u oba slučaja upotrijebiti sintaktičku svezu *kazna oduzimanja slobode*.

Prvi stavak 49. članka *Zakona o kaznenom postupku* glasi: “(1) Za maloljetnike i osobe koje su lišene poslovne sposobnosti privatnu tužbu podnosi njihov zakonski zastupnik.”⁷

Kako je tu riječ o zastupanju *poslovno nesposobne osobe*, tako bi trebalo pisati i u navedenu članku, te bi prvi stavak trebao glasiti: “Za maloljetnike i *poslovno nesposobne osobe* privatnu tužbu podnosi njihov zakonski zastupnik.”

3 Isto, članak 170.

4 Kazneni zakon, NN, god. 53, br. 110, Zagreb, 1997.

5 Zakon o sudovima za mladež, NN, god. 53, br. 111, Zagreb, 1997.

6 Isto, članak 23.

7 Zakon o kaznenom postupku, NN, god. 53, br. 110, Zagreb, 1997.

Postoji nekoliko naziva za određene pojmove u novome hrvatskom kaznenom zakonodavstvu koje neki pravni stručnjaci smatraju ostatkom nepotrebnih socijalističkih ideologizama.

Tako profesor Petar Novoselec, govoreći o novome kaznenom zakonodavstvu, tvrdi sljedeće:

“Zakon je nadalje s pravom otklonio brojne ostatke socijalističkog kaznenog prava, ali ne potpuno dosljedno. Mi ih još uvijek nalazimo u zakoniku. Tako recimo pojam odgovorne osobe. To nije ništa drugo nego jedan, jedna specifičnost socijalističkog prava kojim se štitio tzv. socijalistički sektor.

Vi to nigdje nećete naći, u niti jednom modernom kaznenom zakonu. Postoje samo službene osobe. To se zadržava kao da bi se pojačala odgovornost tog sad nazovimo ga državnog sektora. Tu recimo spada pronevjera. Pronevjera je isto tako jedno tipično socijalističko kazneno djelo koje moderni zakoni ne poznaju. Imamo utaju i to je dovoljno bez obzira na to gdje se izvršila utaja novca ili stvari.”⁸

To mišljenje pravnog stručnjaka navodi nas da s terminološkog gledišta razmotrimo te nazive i pojmove koje označavaju da bismo utvrdili njihovu opravdanost u sustavu kaznenopravnih naziva, odnosno pravnih instituta.

Da bismo mogli usporediti nazive *službena osoba* i *odgovorna osoba*, moramo vidjeti njihove definicije. Njih nalazimo u 89. članku *Kaznenog zakona*. Treći stavak toga članka glasi: “*Službena osoba* kad je ona označena kao počinitelj kaznenog djela je izabrani ili imenovani dužnosnik u predstavničkom tijelu, državni dužnosnik i službenik koji obavlja službene poslove u tijelima državne uprave, lokalne samouprave i uprave, jedinici lokalne samouprave, tijelima sudbene vlasti, u Ustavnom sudu Republike Hrvatske, Državnom odvjetništvu, Državnom pravobraniteljstvu ili Pučkom pravobraniteljstvu Republike Hrvatske, Uredu predsjednika Republike, tijelu, uredu i stručnoj službi Vlade Republike Hrvatske i Sabora Republike Hrvatske, nositelj pravosudne dužnosti, sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske, Državni odvjetnik Republike Hrvatske i njegovi zamjenici, Pučki pravobranitelj Republike Hrvatske i njegovi zamjenici te javni bilježnik.”⁹

U sedmom stavku dana je definicija *odgovorne osobe*. “*Odgovorna osoba* je u smislu ovoga Zakona osoba kojoj je povjeren određeni djelokrug iz područja djelovanja pravne osobe, državnog tijela i tijela lokalne samouprave i uprave i tijela lokalne samouprave.”¹⁰

8 Zapisnik 20. sjednice Odbora za zakonodavstvo Zastupničkog doma Hrvatskog državnog sabora održane 14. veljače 1997., str. 5/2/KL.

9 Kazneni zakon, NN, god. 53, br. 110, Zagreb, 1997.

10 Isto.

Pogledamo li pažljivo obje definicije, nameće se zaključak da je pojam *odgovorna osoba* u biti sadržan u pojmu *službena osoba*. Na prvi je pogled vidljivo da se pod pojam *službena osoba* ubrajaju i one osobe kojima je povjeren određeni djelokrug poslova iz područja *državnog tijela i tijela lokalne samouprave i uprave i tijela lokalne samouprave*, na koje se odnosi i pojam *odgovorna osoba*. Jedino što bi moglo biti sporno to je da iz definicije *odgovorne osobe* proizlazi da u tu skupinu spadaju i osobe kojima je povjeren određeni djelokrug poslova iz područja djelovanja *pravne osobe*, a to nije eksplicitno dano u definiciji *službene osobe*. Ali ako pogledamo definiciju *pravne osobe*¹¹ vidimo da ona u sebi uključuje *političke i društvene organizacije i udruženja građana, jedinice lokalne samouprave i uprave i jedinica lokalne samouprave*, što je sve uključeno i u pojmu *službene osobe*. A u poduzećima i trgovačkim društvima, koja se također ubrajaju pod pojam *pravna osoba*, uvijek je odgovorna osoba *ravnatelj*, koji naziv već postoji u sustavu naziva kaznenog zakonodavstva. Samim time sam pojam, a time i naziv *odgovorna osoba* postaje suvišan i nepotreban, kad već imamo naziv *službena osoba*.

A da bismo mogli donijeti sud o nazivima *utaja* i *pronevjera*, moramo pogledati članke u kojima se opisuju ta kaznena djela.

220. članak *Kaznenog zakona* odnosi se na *utaju* i započinje: “(1) Tko protupravno prisvoji tuđu pokretnu stvar koja mu je povjerena, kaznit će se...”¹².

Dakle, riječ je o kaznenom djelu protupravnog prisvajanja pokretne stvari koja je bila povjerena počinitelju toga kaznenog djela.

345. članak *Kaznenog zakona* opisuje *pronevjeru*: “(1) Tko protupravno prisvoji novac, vrijednosne papire ili druge pokretne stvari koje su mu povjerene u službi ili uopće na radu, kaznit će se...”¹³

Evidentno je da se i *pronevjera* odnosi na protupravno prisvajanje pokretnih stvari koje su bile povjerene počinitelju toga kaznenog djela. Mogli bismo se složiti s profesorom Novoselcem da je sasvim dovoljan pravni institut, a time i naziv *utaja*, bez obzira na to gdje se izvršilo protupravno prisvajanje novca ili stvari, bilo to na poslu ili se pak radilo o prisvajanju nečijeg privatnog novca ili stvari koje su počinitelju toga kaznenog djela bila povjerena, a za različite oblike *utaje* mogle bi se odrediti odgovarajuće kazne, kao što je to sada određeno kod kaznenih djela *utaje* i *pronevjere*. Time bi se uklonio jedan nepotreban naziv iz sustava kaznenopravnih naziva.

Istaknuo sam tih nekoliko naziva jer se iz njihovih definicija jasno daje obrazložiti pretrpanost kaznenopravnog nazivlja nekim nepotrebnim nazivima.

11 Isto.

12 Isto.

13 Isto.

Međutim, za neke druge nazive o kojima se također govori kao o nepotrebnim ostatcima socijalističkog prava i kojih nema "u modernim kaznenim zakonima",¹⁴ ne ću davati detaljno objašnjenje jer za to nisam kvalificiran. To ću ostaviti pravnicima. Tu bih spomenuo nazive: *nesavjesno gospodarsko poslovanje, zlouporaba ovlasti u gospodarskom poslovanju, prijevara u gospodarskom poslovanju*.¹⁵

Zanimljivo je s terminološkoga gledišta mišljenje profesora Novoselca, u raspravi prigodom donošenja novih kaznenih zakona, o nekoliko nepreciznih naziva: "... ono što je naročito tu značajno jest da su se zadržali neki kaučuk paragrafi. Znamo što je to. To su kaznena djela sa vrlo širokim neodređenim opisima i mada se u obrazloženju kritiziraju takvi kaučuk paragrafi, oni usprkos tome i dalje ostaju u zakonu. Tako recimo samovlast, nasilničko ponašanje, ili naročito jedno kazneno djelo koje je vrlo značajno u našoj sudskoj praksi a to je sada po novom nazivlju zlouporaba položaja i ovlaštenja, jedno supsidijarno kazneno djelo u gospodarskom poslovanju, odnosno kao neki imovinski delikt općeg karaktera pod koji se može podvesti sve i sva, pa se to na žalost u praksi i čini i na taj način se izigravaju niz onih preciznih opisa kaznenih djela."¹⁶

Dakle, ističe se nepreciznost, neodređenost naziva *samovlast, nasilničko ponašanje, zlouporaba položaja i ovlasti*, što je svakako u suprotnosti s terminološkim postulatima za točnošću, preciznošću, jednoznačnošću naziva.

Za razliku od staroga kaznenog zakonodavstva kada se novčana kazna izričala u dinarima, u novom se kaznenom zakonodavstvu novčana kazna određuje u *dnevnim dohodcima* kako stoji u *Kaznenom zakonu*, dok se u *Zakonu o kaznenom postupku* govori o *dnevnim prihodima*.

U 51. članku *Kaznenog zakona* piše:

"(1) Novčana kazna se propisuje i izriče u dnevnim dohocima osobe prema kojoj se primjenjuje.

(2) Novčana kazna ne može biti manja od deset dnevnih dohodaka niti veća od tri stotine dnevnih dohodaka, osim za kaznena djela počinjena iz koristoljublja kad se najveća novčana kazna može izreći i do pet stotina dnevnih dohodaka."¹⁷

U skladu s tim u cijelom *Kaznenom zakonu* sustavno se primjenjuje naziv *dnevni dohodak*, npr.: "... kaznit će se novčanom kaznom do stopedeset dnev-

14 Zapisnik 20. sjednice Odbora za zakonodavstvo Zastupničkog doma Hrvatskog državnog sabora održane 14. veljače 1997., str. 5/3/KL.

15 Isto, str. 5/3/KL.

16 Isto, str. 5/3/KL.

17 Kazneni zakon, NN, god. 53, br. 110, Zagreb, 1997.

nih dohodaka ili kaznom zatvora do šest mjeseci"¹⁸, "... kaznit će se novčanom kaznom do sto dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do tri mjeseca"¹⁹ itd.

Za razliku od *Kaznenog zakona* u *Zakonu o kaznenom postupku* za taj isti pojam rabi se naziv *dnevni prihod*.

Drugi stavak 355. članka *Zakona o kaznenom postupku* glasi:

"Ako je optuženik osuđen na novčanu kaznu, u presudi će se naznačiti rok u kojem se novčana kazna ima platiti kao i visina dnevnog prihoda i ukupan broj dnevnih prihoda."²⁰

U osmom stavku 359. članka tog zakona piše: "... Ako je sud izrekao novčanu kaznu u dnevnim prihodima u obrazloženju će posebno iznijeti dokaze i okolnosti važne za odluku o visini i broju dnevnih prihoda, te svoju ocjenu optuženikovih osobnih i imovinskih prilika."²¹

Jasno, očito je da je riječ o uporabi dva različita naziva za isti pojam, te da je jedan od njih suvišan. Treba se odlučiti za jedan od ta dva naziva i njega sustavno rabiti u svim kaznenim zakonima.

Literatura (koja nije navedena u bilješkama)

Kazneni postupnik. Sbornik zakonah i naredabah valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju, komad XIX, 233-353, Zagreb, 1875.

Kazneni zakon o zločinstvih, prestupcih i prekršajih, Sveobći državo-zakonski i vladni list za krunovinu Hrvatsku i Slavoniju, br. 117, komad XXXVI, Zagreb, 1852.

Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Službeni list SFRJ, god. 32, br. 44, Beograd, 1976.

Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske, Narodne novine, god. 40, br. 25, Zagreb, 1984.

Zakonik o sudskom krivičnom postupku za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, Službene Novine, god. 11, br. 45-XXI, Beograd, 23. februara 1929.

Zakon o krivičnom postupku, Službeni list SFRJ, god. 33, br. 4, Beograd, 1977.

Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, Narodne novine, god. 53, br. 111, Zagreb, 1997.

Sažetak

Josip Miletić, Sveučilište, Zadar

UDK 811.163.42'373.46:001.4:34, stručni članak,

primljen 24. svibnja 2003., prihvaćen za tisak 23. lipnja 2003.

18 Isto, članak 132.

19 Isto, članak 134.

20 Zakon o kaznenom postupku, NN, god. 53, br. 110, Zagreb, 1997.

21 Isto.

The Inadequacies of the New Penal System Terminology

After Croatia's independence the penal system terminology was restored in accordance with traditional legal terminology, after having undergone forceful enforcement of Serbian legal terminology. However, in this process of restoration to traditional terms some inadequacies are apparent. The author draws attention to these novelties in this paper.

NAJIZAZOVNIJI DOKUMENT O JEZIČNOJ POLITICI U HRVATSKOJ (4)

Josip Grbelja

Licemjerstva i nezadovoljstva

Naročito bih htio istaći da smo mi nekako olako konfrontirali mišljenja, da još nismo stali na određena stanovišta, da još nikad nismo stali na određeno stanovište, nego smo uvijek čeprkali po pojedinim tvrdnjama”, nastavio je **V. Kaleb**, dodajući: “Naročito bih ovdje htio naglasiti da u Hrvatskoj, kao i u Srbiji, ispod površine vriju stanovita nezadovoljstva. Morali bismo se s njima otvoreno konfrontirati, sa ljudima koji zastupaju stanovita stanovišta ovakve vrste u Srbiji. Mi bismo se morali konfrontirati da vidimo kakav ćemo naći zajednički jezik, ne mislim samo Republika Hrvatska, nego kakav ćemo kontakt uspostaviti. Mi vidimo u našim odnosima niz priličnih licemjerstava. Mnogi od tih šovinista, od njihovih i naših, ne istupaju, naravno, otvoreno, nego vrlo lukavo i skriveno, s malim, sitnim podvalama, gomilajući neprestano, u stvari, neke filozofije. Spomenut ću jednu, po mojem mišljenju, politički vrlo sudbonosnu situaciju, a to je da se u Hrvatskoj prilično raširio osjećaj – da je Hrvatska jedna vjetrometina, po kojoj može haraćiti kako tko hoće, da može doći tko hoće, da može biti invazija s raznih strana, da je to mekan i pogodan teren. Isto to misle Srbi za sebe, i uvijek kad govorim ovo što misle Hrvati, to je ista stvar i u Srbiji, i oni se osjećaju oštećenima, njihovi se književnici i kulturni radnici osjećaju ugroženima, mislim nacionalno ugroženima. Od srpskih sam književnika čuo: »Srbija je spala na Srbiju od 1912. godine. Tu je autonomna pokrajina jedna, pa druga, tu je Lika, Dalmacija«. Sada su, dakle, raspršeni i ugroženi, osjećaju se isto tako kao što se i mi osjećamo. Znači, na toj osnovnoj temi mi moramo naći zajednički jezik uspostaviti zajedničku toleranciju u načinu života. Ne slažem se, drugovi, da se preko toga prelazi i da se prešućuje, da se pretvaramo kao da takvi problemi ne postoje.

Što se tiče jezika, ja se, naravno, slažem s prof. Jonkeom. Znam da je u Hrvatskoj – hrvatski jezik, da imamo jednu granu književnosti, jednu kulturnu granu, dio kulture naše hrvatske, na osnovama stare književnosti, koju u Srbiji,